Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΡΑΝΤΟΥ
της 6ης Φεβρουαρίου 2025 [1]

Υπόθεση C-514/23

Tiberis Holding Srl
κατά
Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA,
Ministero dello Sviluppo Economico,
Ministero dell'ambiente e della sicurezza energetica,
παρισταμένης της:
Conza Energia Srl

[αίτηση του Consiglio di Stato
(Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Οδηγία 2009/28/ΕΚ – Άρθρο 3 – Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 – Άρθρο 4 – Εθνικά μέτρα παροχής κινήτρων για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Πώληση της ενέργειας στην ελεύθερη αγορά – Καθεστώς ενίσχυσης – Διαφορετικά είδη ενίσχυσης ανάλογα με το μέγεθος της εγκατάστασης παραγωγής – Πρόσβαση στον μηχανισμό παροχής κινήτρων μέσω συστήματος εγγραφής – Επιστροφή των ποσών που υπερβαίνουν την αξία του κινήτρου σε περίπτωση αύξησης της αγοραίας τιμής της ενέργειας (μηχανισμός "αρνητικού κινήτρου") – Απόφαση της Επιτροπής να μην προβάλει αντιρρήσεις – Συμβατότητα με τις ανωτέρω οδηγίες – Παραδεκτό»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28/ΕΚ και του άρθρου 4 της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 [2], σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, τα οποία προβλέπουν ότι τα κράτη μέλη μπορούν να

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 140, σ. 16). Η εν λόγω οδηγία καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΕΕ 2018, L 328, σ. 82). Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου των επίμαχων πραγματικών περιστατικών, η οδηγία 2009/28 έχει εφαρμογή ratione temporis στη διαφορά της κύριας δίκης.

εφαρμόζουν, μεταξύ άλλων, καθεστώτα ενισχύσεων, με την επιφύλαξη της τήρησης ορισμένων αρχών, για την επίτευξη των στόχων τους όσον αφορά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

2. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως υποβάλλεται στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς, με αντικείμενο συγκεκριμένο όρο εφαρμογής καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων που θεσπίστηκε από την Ιταλία για την προώθηση της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, μεταξύ, αφενός, της Tiberis Holding Srl (στο εξής: Tiberis) και, αφετέρου, του Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA (φορέα διαχείρισης ενεργειακών υπηρεσιών, Ιταλία, στο εξής: GSE), του Ministero dello Sviluppo Economico (Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης, Ιταλία) και του Ministero dell'ambiente e della sicurezza energetica (Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενεργειακής Ασφάλειας, Ιταλία).

3. Ειδικότερα, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) ζητεί από το Δικαστήριο διευκρινίσεις σχετικά με το αν είναι συμβατός με τις προμνησθείσες διατάξεις όρος εφαρμογής καθεστώτος παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ο οποίος προβλέπει, για τους παραγωγούς που πωλούν ενέργεια στην ελεύθερη αγορά, εγγυημένη ελάχιστη τιμή ενθάρρυνσης, η οποία αποτελεί συγχρόνως μέγιστη τιμή, λόγω της θέσπισης μηχανισμού επιστροφής των ποσών που υπερβαίνουν την τιμή ενθάρρυνσης όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από την τιμή ενθάρρυνσης (το λεγόμενο αρνητικό κίνητρο) (στο εξής: μηχανισμός αρνητικού κινήτρου ή μηχανισμός εκκαθάρισης). Επιπλέον, ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου εφαρμόζεται μόνον όταν οι παραγωγοί που πωλούν την ενέργεια στην ελεύθερη αγορά αποκτούν πρόσβαση στο κίνητρο διά της εγγραφής τους σε μητρώο, όχι όμως όταν οι παραγωγοί αποκτούν πρόσβαση στο κίνητρο διά της συμμετοχής σε διαδικασία δημοπρασίας.

4. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί επί της σχέσεως μεταξύ απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία εγκρίνεται καθεστώς ενίσχυσης για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, των υποχρεώσεων που συνοδεύουν τα μέτρα παροχής κινήτρων που τα κράτη μέλη πρέπει να εφαρμόζουν κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2009/28 και της οδηγίας 2018/2001, η οποία περιέχει παρεμφερείς διατάξεις με την οδηγία 2009/28 την οποία αντικατέστησε, καθώς και της έκτασης των εξουσιών των εθνικών δικαστηρίων όταν εξετάζουν υποθέσεις στις οποίες αμφισβητείται η συμμόρφωση, προς τις προμνησθείσες οδηγίες, ορισμένων όρων εφαρμογής των καθεστώτων κρατικών ενισχύσεων που έχουν εγκριθεί προηγουμένως από την Επιτροπή.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 2009/28

5. Το άρθρο 2 («Ορισμοί») της οδηγίας 2009/28 όριζε, στο δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ια', ότι «καθεστώτος ενίσχυσης» είναι «κάθε μέσο, καθεστώς ή μηχανισμός που δρομολογείται από κράτος μέλος ή ομάδα κρατών μελών και προάγει τη χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μειώνοντας το κόστος της εν λόγω ενέργειας, αυξάνοντας την τιμή πώλησής της ή αυξάνοντας, με την επιβολή υποχρέωσης χρήσης ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών ή με άλλον τρόπο, τις αγοραζόμενες ποσότητες της εν λόγω ενέργειας […]».

6. Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας[3], με τίτλο «Δεσμευτικοί εθνικοί συνολικοί στόχοι και μέτρα για τη χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», είχε ως εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές […] στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020 να αντιστοιχεί τουλάχιστον στον εθνικό συνολικό στόχο του όσον αφορά το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές κατά το εν λόγω έτος […].

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα που είναι όντως σχεδιασμένα για να διασφαλίσουν ότι το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ισούται με ή υπερβαίνει το μερίδιο που παρατίθεται στην ενδεικτική πορεία του μέρους Β του παραρτήματος Ι.

3. Για να επιτύχουν τους στόχους των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη μπορούν, μεταξύ άλλων, να εφαρμόζουν τα ακόλουθα μέτρα:

α) καθεστώτα στήριξης·

[…]».

7. Η οδηγία 2009/28, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2015/1513, καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2018/2001, με ισχύ από την 1η Ιουλίου 2021, κατά το άρθρο 37 της οδηγίας 2018/2001.

2. Η οδηγία 2018/2001

8. Οι αιτιολογικές σκέψεις 16, 18 και 19 της οδηγίας 2018/2001 διαλαμβάνουν τα εξής:

«(16) […] Εάν και όταν τα κράτη μέλη αποφασίσουν να εφαρμόσουν καθεστώτα στήριξης, η εν λόγω στήριξη θα πρέπει να παρέχεται με όσο το δυνατόν μη στρεβλωτικό τρόπο για τη λειτουργία των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας. Προς τον σκοπό αυτό, όλο και περισσότερα κράτη μέλη παρέχουν στήριξη επιπλέον των εσόδων της αγοράς και καθιερώνουν συστήματα βασιζόμενα στην αγορά για να καθορίσουν το αναγκαίο επίπεδο στήριξης. Μαζί με μέτρα μέσω των οποίων προσαρμόζεται η αγορά στην αύξηση του μεριδίου της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, η στήριξη αυτή αποτελεί βασικό στοιχείο για τη διάδοση της ανανεώσιμης ηλεκτρικής ενέργειας στην αγορά, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τη διαφορετική ικανότητα των μικρών και μεγάλων παραγωγών να ανταποκρίνονται στα μηνύματα της αγοράς.

[…]

(18) Σύμφωνα με το άρθρο 108 ΣΛΕΕ, η Επιτροπή έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα να αξιολογεί τη συμβατότητα των μέτρων κρατικών ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά, τα οποία τα κράτη μέλη ενδέχεται να λάβουν για την ανάπτυξη ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Η εν λόγω αξιολόγηση γίνεται με βάση το άρθρο 107 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ και

[3] Το άρθρο 3 τροποποιήθηκε με την οδηγία (ΕΕ) 2015/1513 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, για την τροποποίηση της οδηγίας 98/70/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ και για την τροποποίηση της οδηγίας 2009/28/ΕΚ σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΕΕ 2015, L 239, σ, 1), η προθεσμία μεταφοράς της οποίας στο εθνικό δίκαιο έληγε στις 10 Σεπτεμβρίου 2017. Στο μέτρο που οι τροποποιήσεις που επήλθαν στο εν λόγω άρθρο 3 δεν είναι κρίσιμες για τη διαφορά της κύριας δίκης, δεν αναπαράγονται στις παρούσες προτάσεις.

σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις και κατευθυντήριες γραμμές που ενδέχεται να εγκρίνει η Επιτροπή. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει την αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής που κατοχυρώνει η ΣΛΕΕ.

(19) […] Καθώς τα κράτη μέλη αναπτύσσουν τα καθεστώτα στήριξης, μπορούν να περιορίζουν τις διαδικασίες υποβολής προσφορών σε συγκεκριμένες τεχνολογίες όταν αυτό είναι απαραίτητο για να αποφευχθούν μη ικανοποιητικά αποτελέσματα όσον αφορά τους περιορισμούς του δικτύου, τη σταθερότητα του δικτύου, το κόστος για την ενσωμάτωση στο σύστημα, την ανάγκη επίτευξης διαφοροποίησης του ενεργειακού μείγματος και το μακροπρόθεσμο δυναμικό των τεχνολογιών.»

9. Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Ορισμοί», επαναλαμβάνει, στο δεύτερο εδάφιο, σημείο 5, τον ορισμό της έννοιας του «καθεστώτος στήριξης» του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ια′, της οδηγίας 2009/28.

10. Το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, με τίτλο «Καθεστώτα στήριξης της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», έχει ως εξής:

«1. Προκειμένου να επιτευχθεί ή να ξεπεραστεί ο ενωσιακός στόχος που καθορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 1 καθώς και η συνεισφορά κάθε κράτους μέλους στον εν λόγω στόχο που έχει τεθεί σε εθνικό επίπεδο για την ανάπτυξη ανανεώσιμης ενέργειας, τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόζουν καθεστώτα στήριξης.

2. Τα καθεστώτα στήριξης της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές παρέχουν κίνητρα για την ενσωμάτωση της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας με βάση και γνώμονα την αγορά, αποφεύγοντας παράλληλα τις περιττές στρεβλώσεις των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και λαμβάνοντας υπόψη το κόστος που ενδέχεται να προκύψει λόγω της ενσωμάτωσης της ανανεώσιμης ενέργειας στο σύστημα και τη σταθερότητα του δικτύου.

3. Τα καθεστώτα στήριξης της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σχεδιάζονται με τρόπο ώστε να μεγιστοποιείται η ενσωμάτωση της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και να διασφαλίζεται ότι οι παραγωγοί ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ανταποκρίνονται στις τιμές της αγοράς και μεγιστοποιούν τα έσοδά τους από την αγορά.

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η στήριξη της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές χορηγείται με τρόπο ανοικτό, διαφανή, ανταγωνιστικό, οικονομικά αποδοτικό και χωρίς διακρίσεις.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εξαιρέσουν από τη διαδικασία υποβολής προσφορών τις εγκαταστάσεις μικρής κλίμακας και τα έργα επίδειξης.

[…]

5. Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν τις διαδικασίες υποβολής προσφορών σε συγκεκριμένες τεχνολογίες, αν το άνοιγμα των καθεστώτων στήριξης προς όλους τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές θα οδηγούσε σε κατώτερο του βέλτιστου αποτέλεσμα, όσον αφορά:

α) το μακροπρόθεσμο δυναμικό μιας συγκεκριμένης τεχνολογίας·

β) την ανάγκη επίτευξης διαφοροποίησης·

γ) κόστος ενσωμάτωσης στο δίκτυο·

δ) τους περιορισμούς και τη σταθερότητα των δικτύων·

[…]

9. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ.»

11. Το άρθρο 6 της οδηγίας 2009/28, το οποίο επιγράφεται «Σταθερότητα της χρηματοδοτικής στήριξης», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Με την επιφύλαξη των προσαρμογών που απαιτούνται για τη συμμόρφωση προς τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι το επίπεδο της στήριξης που έχει χορηγηθεί σε έργα ανανεώσιμης ενέργειας και οι συνοδευτικοί όροι δεν αναθεωρούνται με τρόπο ο οποίος επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματα που παρέχονται στο πλαίσιο αυτό και υπονομεύει την οικονομική βιωσιμότητα των έργων που λαμβάνουν ήδη στήριξη.

2. Τα κράτη μέλη δύνανται να προσαρμόζουν το επίπεδο της στήριξης σύμφωνα με αντικειμενικ[ά] κριτ[ήρια], υπό την προϋπόθεση ότι τα κριτήρια αυτά καθορίζονται στο πλαίσιο του αρχικού σχεδιασμού του καθεστώτος στήριξης.

[…]»

3. Ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589

12. Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589[4], το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», ορίζει στα στοιχεία του β′ και γ′ τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού νοούνται ως:

[…]

β) “υφιστάμενη ενίσχυση”:

[…]

ii) κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]·

[…]

γ) “νέα ενίσχυση”: κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων·

[4] Κανονισμός του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2015, L 248, σ. 9).

[…]».

13. Το άρθρο 3 του κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Ρήτρα αναστολής της εφαρμογής», προβλέπει τα εξής:

«Οι ενισχύσεις που χρήζουν κοινοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1, δεν τίθενται σε εφαρμογή παρά μόνον αφού η Επιτροπή λάβει, ή θεωρηθεί ότι έχει λάβει, απόφαση με την οποία εγκρίνει την εν λόγω ενίσχυση.»

4. Οι κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020

14. Στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020)» (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020)[5], και συγκεκριμένα στο 3ο μέρος, το οποίο επιγράφεται «Αξιολόγηση συμβατότητας σύμφωνα με το άρθρο 107 παράγραφος 3 στοιχείο γ′ [ΣΛΕΕ]», διαλαμβάνονται τα εξής:

«3.2.5. Αναλογικότητα της ενίσχυσης

3.2.5.1. Γενικοί όροι

(69) Οι ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας θεωρούνται αναλογικές εάν το ποσό της ενίσχυσης ανά δικαιούχο περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου περιβαλλοντικής προστασίας ή του ενεργειακού στόχου.

[…]»

15. Στην ενότητα 3.3 των κατευθυντήριων γραμμών, που επιγράφεται «Ενισχύσεις για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές», διαλαμβάνονται τα εξής:

«3.3.1. Γενικοί όροι για τις επενδυτικές ενισχύσεις και τις ενισχύσεις λειτουργίας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

[…]

(109) Οι μηχανισμοί της αγοράς, όπως η δημοπράτηση ή η ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών ανοιχτή σε όλες τις εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές που ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις σε επίπεδο ΕΟΧ, θα πρέπει κανονικά να διασφαλίζουν ότι οι επιδοτήσεις μειώνονται στο ελάχιστο δυνατό με στόχο την πλήρη, σταδιακή κατάργησή τους.

[…]

(111) Περιλαμβάνονται ειδικές εξαιρέσεις για εγκαταστάσεις ορισμένου μεγέθους, για [τις οποίες] δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ενδείκνυται ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών […]

[…]

[5] ΕΕ 2014, C 200, σ. 1.

3.3.2 Ενισχύσεις λειτουργίας που χορηγούνται για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

3.3.2.1. Ενισχύσεις για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

(124) Προκειμένου να δοθούν κίνητρα για την ολοκλήρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, είναι σημαντικό οι δικαιούχοι να πωλούν την ηλεκτρική τους ενέργεια απευθείας στην αγορά και να υπόκεινται σε υποχρεώσεις της αγοράς […]

[…]

(125) Οι όροι που αναφέρονται [στο σημείο] (124) δεν ισχύουν για εγκαταστάσεις με εγκατεστημένη δυναμικότητα ηλεκτροπαραγωγής μικρότερη των 500 kW […]

[…]

(128) Ελλείψει ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, εφαρμόζονται οι όροι των [σημείων] (124) και (125) και οι όροι για τις ενισχύσεις λειτουργίας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές εκτός της ηλεκτρικής ενέργειας που αναφέρεται [στο σημείο] (131).

[…]

3.3.2.2. Ενισχύσεις για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές εκτός της ηλεκτρικής ενέργειας

(131) Αναφορικά με την ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές εκτός της ηλεκτρικής ενέργειας, οι ενισχύσεις λειτουργίας για νέες εγκαταστάσεις θα θεωρούνται συμβατές με την εσωτερική αγορά εφόσον πληρούνται οι ακόλουθοι σωρευτικοί όροι:

α) η ενίσχυση ανά μονάδα ενέργειας δεν υπερβαίνει τη διαφορά μεταξύ του συνολικού σταθμισμένου κόστους της παραγωγής ενέργειας (ΣΚΤΕ) από τη συγκεκριμένη τεχνολογία και της αγοραίας τιμής της εκάστοτε μορφής ενέργειας·

β) το ΣΚΤΕ δύναται να περιλαμβάνει τη συνήθη απόδοση κεφαλαίου. Οι επενδυτικές ενισχύσεις αφαιρούνται από το συνολικό ποσό της επένδυσης κατά τον υπολογισμό του ΣΚΤΕ·

γ) το κόστος παραγωγής επικαιροποιείται τακτικά, τουλάχιστον σε ετήσια βάση· και

δ) οι ενισχύσεις μπορούν να χορηγούνται μόνον έως την πλήρη απόσβεση των εγκαταστάσεων σύμφωνα με τους ισχύοντες λογιστικούς κανόνες προκειμένου οι ενισχύσεις λειτουργίας που βασίζονται στο ΣΚΤΕ να μην υπερβαίνουν την απόσβεση της επένδυσης.

[…]»

16. Οι κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020 αντικαταστάθηκαν από τις «Κατευθυντήριες γραμμές του 2022 για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του κλίματος, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ενέργειας» (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές 2022)[6], το έβδομο μέρος των οποίων φέρει τον τίτλο «Εφαρμογή» και διαλαμβάνει τα εξής:

«(466) Η Επιτροπή θα εφαρμόσει τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές για να αξιολογήσει τη συμβατότητα όλων των κοινοποιήσιμων ενισχύσεων για το κλίμα, την προστασία του περιβάλλοντος και την ενέργεια οι οποίες χορηγούνται ή πρόκειται να χορηγηθούν από τις 27 Ιανουαρίου 2022. Οι παράνομες ενισχύσεις θα αξιολογούνται σύμφωνα με τους εφαρμοστέους κατά την ημερομηνία χορήγησης των ενισχύσεων κανόνες.

(467) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές αντικαθιστούν τις [κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020].

(468) Η Επιτροπή προτείνει τα ακόλουθα κατάλληλα μέτρα στα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 108 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ]:

α) τα κράτη μέλη τροποποιούν, εφόσον απαιτείται, τα υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεων για την προστασία του περιβάλλοντος και την ενέργεια, προκειμένου να τα εναρμονίσουν με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023·

[…]».

5. Η απόφαση C(2016) 2726 τελικό

17. Με την απόφασή της C(2016) 2726 final, της 28ης Απριλίου 2016, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.43756 (2015/N) – Ιταλία, Στήριξη της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται στην Ιταλία από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας[7] (στο εξής: απόφαση έγκρισης), η Επιτροπή δεν προέβαλε αντιρρήσεις όσον αφορά το καθεστώς ενίσχυσης που της κοινοποίησε η Ιταλία, υπό μορφή σχεδίου υπουργικής απόφασης, για την προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, με την αιτιολογία ότι το εν λόγω καθεστώς ήταν συμβατό με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ.

18. Στο τμήμα 2.2 της απόφασης έγκρισης, στο οποίο εκτίθεται το επίμαχο καθεστώς ενίσχυσης, και συγκεκριμένα στην αιτιολογική σκέψη 7, υπό τον τίτλο «Νέες μεσαίες εγκαταστάσεις παραγωγής και αποκατάσταση», διευκρινίζονται τα ακόλουθα:

«Οι νέες εγκαταστάσεις ισχύος κάτω των 5 MW μπορούν να έχουν πρόσβαση σε συγκεκριμένους καταλόγους προτεραιότητας για κάθε τεχνολογία. […] Τα έργα που περιλαμβάνονται στους καταλόγους τυγχάνουν στήριξης υπό μορφή διαφορικής προσαύξησης της τιμής αναφοράς της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η διαφορική προσαύξηση καθορίζεται σε επίπεδο επαρκές για την αντιστάθμιση της διαφοράς μεταξύ του συνολικού σταθμισμένου κόστους της παραγωγής ενέργειας (LCOE [levelised costs of electricity]) της σχετικής τεχνολογίας και της τιμής αναφοράς της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. […]»

[6] ΕΕ 2022, C 80, σ. 1.

[7] ΕΕ 2016, C 258, σ. 8. Η απόφαση είναι διαθέσιμη στον διαδικτυακό τόπο της Επιτροπής (ειδικότερα, στην αγγλική γλώσσα), στην ηλεκτρονική διεύθυνση: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/261615/261615_1761694_150_2.pdf

19. Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 22 της απόφασης έγκρισης, η οποία περιλαμβάνεται στο τμήμα 2.4, με τίτλο «Χρηματοδότηση, προϋπολογισμός και διάρκεια», θα χορηγηθεί στήριξη σε ειδικά έργα για διάστημα ίσο με τη μέση διάρκεια ζωής του έργου, η οποία προσδιορίζεται στον πίνακα 1 της απόφασης, καθώς και ότι το εν λόγω διάστημα δεν υπερβαίνει τη διάρκεια απόσβεσης των έργων, όπως καθορίζεται στην ιταλική νομοθεσία. Στην αιτιολογική σκέψη 21 επισημαίνεται ότι «[τ]ο καθεστώς κοινοποιείται έως την 31η Δεκεμβρίου 2016».

20. Με τις αιτιολογικές σκέψεις 31 και 32 του τρίτου μέρους της απόφασης έγκρισης, το οποίο αφορά την αξιολόγηση του κοινοποιηθέντος καθεστώτος ενίσχυσης, η Επιτροπή επισημαίνει ότι το εν λόγω καθεστώς, καθόσον αποσκοπεί στη στήριξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020 και ότι, επομένως, η συμβατότητά του με το άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ θα εκτιμηθεί βάσει των κρίσιμων διατάξεων των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, ήτοι βάσει των διατάξεων των ενοτήτων 3.2, 3.3.1 και 3.3.2. Στο τρίτο μέρος της απόφασης έγκρισης, στο τμήμα 3.3.3 υπό τον τίτλο «Αναλογικότητα», περιλαμβάνονται επίσης οι ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις:

«(47) Όπως διευκρινίζεται στο σημείο 128 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020], ελλείψει ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, η Επιτροπή αξιολογεί την αναλογικότητα της ενίσχυσης υπό το πρίσμα των διατάξεων του σημείου 131 των [εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών].

(48) Όσον αφορά τα έργα που περιλαμβάνονται στους καταλόγους προτεραιότητας για τα οποία ισχύει εγγυημένη τιμή αγοράς, η Ιταλία απέδειξε ότι η ενίσχυση ανά μονάδα ενέργειας δεν υπερβαίνει το LCOE για τη σχετική τεχνολογία […].

[…]

(50) Για τα έργα που περιλαμβάνονται στους καταλόγους προτεραιότητας, εάν η τιμή της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας υπερβαίνει το εκτιμώμενο LCOE, η διαφορά θα ανακτηθεί μέσω μείωσης της προσαύξησης σε μεταγενέστερες καταβολές. Με τον τρόπο αυτόν θα αποφευχθούν υπερκέρδη, εάν οι υψηλότερες του LCOE τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας αποφέρουν πρόσθετα έσοδα για το έργο […]. Για τα έργα που συμμετέχουν σε προσκλήσεις υποβολής προσφορών, θεωρείται ότι οι συμμετέχοντες θα λάβουν υπόψη τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που συνδέονται με τη διακύμανση των τιμών της αγοράς ενέργειας κατά την υποβολή των προσφορών τους. […]

(51) Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η ανταμοιβή πληροί τις προϋποθέσεις του σημείου 131 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020] και είναι, επομένως, αναλογική.»

Β. Το ιταλικό δίκαιο

21. Η Decreto del Ministero dello Sviluppo Economico – Incentivazione dell'energia elettrica prodotta da fonti rinnovabili diverse dal fotovoltaico (απόφαση του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης περί παροχής κινήτρων για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές πλην των φωτοβολταϊκών), της 23ης Ιουνίου 2016[8] (στο εξής: υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016), εκδόθηκε με βάση, μεταξύ άλλων, την απόφαση έγκρισης.

[8] GURI αριθ. 150, της 29ης Ιουνίου 2016, σ. 8.

22. Στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 έως 3, της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 προσδιορίζονται οι διάφορες προβλεπόμενες στην ίδια υπουργική απόφαση διαδικασίες πρόσβασης στους μηχανισμούς παροχής κινήτρων, ήτοι στην παροχή κινήτρων είτε κατόπιν εγγραφής στο ειδικό μητρώο, ανάλογα με την πηγή ενέργειας και το είδος εγκατάστασης, είτε κατόπιν συμμετοχής σε μειοδοτική δημοπρασία, είτε απευθείας. Στο ίδιο άρθρο διευκρινίζονται, για κάθε είδος διαδικασίας, οι επιλέξιμες κατηγορίες εγκαταστάσεων, οι οποίες καθορίζονται κατ' ουσίαν βάσει της παραγωγικής ικανότητας κάθε σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

23. Το άρθρο 7 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 αφορά τον καθορισμό των εγγυημένων τιμών αγοράς και των κινήτρων. Στην παράγραφο 4 του εν λόγω άρθρου προβλέπεται ότι, για τις εγκαταστάσεις δυναμικότητας κατώτερης ή ίσης των 500 kW, ο GSE αγοράζει κατά περίπτωση την ηλεκτρική ενέργεια που διοχετεύεται στο δίκτυο, καταβάλλοντας επί της καθαρής παραγωγής που διοχετεύεται στο δίκτυο συνολική τιμή ενθάρρυνσης, καθοριζόμενη κατά τα προβλεπόμενα στο παράρτημα 1 της υπουργικής απόφασης[9]. Στην παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι, σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης της εγκατάστασης επιλέξει να διατηρήσει την ενέργεια στην κατοχή του και να την πωλήσει στην ελεύθερη αγορά, ο GSE προβαίνει σε «κατ' αποκοπή απόσυρση», διευκρινίζεται δε ότι η μετάβαση από τον έναν τρόπο καταβολής του κινήτρου στον άλλο δεν επιτρέπεται περισσότερες από δύο φορές κατά τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής του μέτρου παροχής κινήτρων. Στην παράγραφο 5 του άρθρου 7 προβλέπεται ότι, για τις εγκαταστάσεις ονομαστικής ισχύος άνω των 500 kW οι οποίες συμμετέχουν σε μειοδοτικές δημοπρασίες, ο GSE καταβάλλει, για την καθαρή παραγωγή που διοχετεύεται στο δίκτυο, το κίνητρο που καθορίζεται κατ' εφαρμογήν της ίδιας υπουργικής απόφασης, η δε ενέργεια που παράγουν οι συγκεκριμένες εγκαταστάσεις παραμένει στη διάθεση του παραγωγού.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης, το προδικαστικό ερώτημα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

24. Η Tiberis είναι εταιρία η οποία εκμεταλλεύεται υδροηλεκτρικό σταθμό ισχύος 2,747 MW στον ποταμό Τίβερη, στον Δήμο Fiano Romano (Ιταλία).

25. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2017 ο GSE, ανώνυμη εταιρία του Ιταλικού Δημοσίου, επιφορτισμένη μεταξύ άλλων με την προώθηση και την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση, έκανε δεκτή την από 22 Δεκεμβρίου 2016 αίτηση της Tiberis περί υπαγωγής στον μηχανισμό παροχής κινήτρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος προβλέπεται στην υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016. Στις 5 Οκτωβρίου 2017 η Tiberis συνήψε με τον GSE σύμβαση σχετικά με τους όρους χορήγησης των κινήτρων που θα οφείλονταν στην Tiberis δυνάμει του προμνησθέντος μηχανισμού. Στο πλαίσιο των προβλεπόμενων μέτρων παροχής κινήτρων, η εν λόγω εταιρία έλαβε σε διάστημα πέντε ετών (ήτοι από το 2017 έως το 2021) ενισχύσεις συνολικού ύψους 4 044 340,75 ευρώ.

26. Με τρία τιμολόγια, εκ των οποίων τα δύο πρώτα έφεραν ημερομηνία 4 Απριλίου 2022 και το τρίτο 2 Μαΐου 2022, ο GSE ζήτησε από την ως άνω εταιρία την επιστροφή μέρους των χορηγηθεισών ενισχύσεων, συνολικού ύψους 1 224 210,86 ευρώ.

[9] Στο σημείο 1 του εν λόγω παραρτήματος καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού του κινήτρου για τις εγκαταστάσεις δυναμικότητας κατώτερης ή ίσης των 500 kW που επιλέγουν την κατ' αποκοπή τιμή. Στο σημείο 2 του παραρτήματος καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού του κινήτρου για τις λοιπές εγκαταστάσεις, ήτοι εκείνες που δεν ζητούν την εφαρμογή της κατ' αποκοπή τιμής. Οι τιμές βάσης που μνημονεύονται στον πίνακα 1 διαφοροποιούνται ανάλογα με την πηγή, το είδος εγκατάστασης και την παραγόμενη ισχύ. Οι εν λόγω τιμές είναι χαμηλότερες για τις μεγάλες εγκαταστάσεις από ό,τι για τις μεσαίες εγκαταστάσεις.

27. Η Tiberis άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (διοικητικού πρωτοδικείου Περιφέρειας Λατίου, Ιταλία), με αίτημα την ακύρωση των ως άνω αιτημάτων επιστροφής, καθώς και των συμβατικών και κανονιστικών διατάξεων επί των οποίων βασίζονται. Προς στήριξη της προσφυγής της, η Tiberis προέβαλε, μεταξύ άλλων, παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 και του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001.

28. Το δικαστήριο αυτό έκρινε την προσφυγή αβάσιμη. Συναφώς, αποφάνθηκε εν συνόψει ότι το επίμαχο μέτρο παρείχε στον δικαιούχο του κινήτρου συνολική σταθερή αμοιβή για την παραγόμενη ενέργεια και καθιστούσε δυνατή την καταβολή αμοιβής για τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν για την κατασκευή του σταθμού, προστάτευε δε την επιχείρηση από τις απρόβλεπτες διακυμάνσεις, προϊόντος του χρόνου, της αγοραίας τιμής της ενέργειας, δεδομένου ότι η εγγυημένη σταθερή τιμή διασφάλιζε την ανάκτηση του ποσού που επενδύθηκε στην κατασκευή της εγκατάστασης. Αποφάνθηκε επίσης ότι, στο πλαίσιο του ανωτέρω συστήματος, ενδεχόμενη αύξηση της αγοραίας τιμής δεν συνεπαγόταν αύξηση των εσόδων του δικαιούχου του κινήτρου, αλλά συνιστούσε «αρνητικό κίνητρο», ήτοι επιστροφή υπέρ του GSE, η οποία συνιστούσε το απρόβλεπτο και τυχαίο αντιστάθμισμα της εγγυημένης σταθερής τιμής που, εν πάση περιπτώσει, καθιστούσε αποδοτική την αρχική επένδυση οσάκις η αγοραία τιμή ήταν κατώτερη της εγγυημένης από τον GSE τιμής. Από τα προεκτεθέντα, το Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Λατίου) έκρινε ότι οι αντιρρήσεις της Tiberis σχετικά με την αδυναμία πραγματοποίησης πρόσθετων κερδών διά της αξιοποιήσεως των διακυμάνσεων της αγοράς ήταν αβάσιμες και ότι, υποβάλλοντας αίτηση για την απόκτηση πρόσβασης στα σχετικά κίνητρα και συνάπτοντας την οικεία σύμβαση στις 5 Οκτωβρίου 2017, η εν λόγω εταιρία είχε αποδεχθεί τον επακόλουθο εμπορικό κίνδυνο.

29. Επιπλέον, το Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (διοικητικό πρωτοδικείο Περιφέρειας Λατίου) εκτίμησε ότι το ανωτέρω είδος μηχανισμού παροχής κινήτρων συνάδει με τα διαλαμβανόμενα από την Επιτροπή στις κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020 και έκρινε ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εισάγει δυσμενή διάκριση για τον λόγο και μόνον ότι οι επιχειρήσεις που λαμβάνουν τα κίνητρα κατόπιν διαδικασιών δημοπρασίας, εν αντιθέσει προς εκείνες που λαμβάνουν τα κίνητρα κατόπιν εγγραφής στο μητρώο, εισπράττουν το σύνολο της αγοραίας τιμής, καθότι η κατάστασή τους είναι διαφορετική στο μέτρο που οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν στις διαδικασίες μειοδοτικής δημοπρασίας λαμβάνουν συνολική τιμή χαμηλότερη από εκείνη των επιχειρήσεων που εγγράφονται στο μητρώο και, επομένως, μπορούν, ως αντιστάθμισμα, να επωφεληθούν ενδεχόμενης ανόδου της αγοραίας τιμής. Επομένως, κατά το ίδιο δικαστήριο, ο επίμαχος μηχανισμός παροχής κινήτρων, εξεταζόμενος στο σύνολό του, δεν είναι αντίθετος προς το δίκαιο της Ένωσης.

30. Η Tiberis άσκησε έφεση κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία), αιτούντος δικαστηρίου. Προς στήριξη της έφεσής της, με αίτημα τη μεταρρύθμιση της πρωτόδικης απόφασης, η Tiberis επανέλαβε, κατ' ουσίαν, τον λόγο ακυρώσεως που αφορά παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 και του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001.

31. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το σημείο 2 του παραρτήματος 1 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 αντιβαίνει εκ πρώτης όψεως στο άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 και στο άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001. Συγκεκριμένα, στις εν λόγω διατάξεις προβλέπονται πέντε κριτήρια τα οποία πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς προκειμένου τα κίνητρα να είναι νόμιμα, ήτοι να στηρίζονται στα δεδομένα της αγοράς, να παρέχουν στους δικαιούχους τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται στις τάσεις της αγοράς, να αποφεύγουν τις περιττές στρεβλώσεις των αγορών, να διασφαλίζουν ότι οι παραγωγοί ανταποκρίνονται στις τιμές της αγοράς και να διασφαλίζουν

ότι οι παραγωγοί μεγιστοποιούν τα έσοδά τους από την αγορά. Επιπλέον, τα κίνητρα θα πρέπει να χορηγούνται κατά τρόπο ανοικτό, διαφανή, ανταγωνιστικό, αμερόληπτο και οικονομικά αποδοτικό.

32. Εντούτοις, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα οι παραγωγοί να εξαναγκαστούν να εγκαταλείψουν το κίνητρο, όπερ, κατά το αιτούν δικαστήριο, θα αντέβαινε στον σκοπό που επιδιώκεται με τον μηχανισμό παροχής κινήτρων. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το άρθρο 4 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 προβλέπει ότι η πρόσβαση στον μηχανισμό παροχής κινήτρων παρέχεται βάσει τριών διαφορετικών διαδικασιών, διευκρινίζει δε ότι η δυνατότητα συμμετοχής σε καθεμία από τις εν λόγω διαδικασίες εξαρτάται από την παραγωγική ικανότητα της σχετικής εγκατάστασης και δεν είναι αποτέλεσμα επιλογής του παραγωγού. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, η Tiberis δεν είχε τη δυνατότητα να επιλέξει ελεύθερα μεταξύ της υποβολής αίτησης εγγραφής στο μητρώο ή της συμμετοχής στη διαδικασία δημοπρασίας, δεδομένου ότι πρόκειται για δύο χωριστές κατηγορίες που καθορίζονται εκ των προτέρων βάσει του είδους και της μέγιστης δυναμικότητας κάθε εγκατάστασης. Εντούτοις, οι παραγωγοί που αποκτούν πρόσβαση στο κίνητρο μέσω της εγγραφής τους στο μητρώο υποχρεούνται να επιστρέφουν στον GSE τη διαφορά μεταξύ της αγοραίας τιμής και του ύψους του κινήτρου, εάν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από το ποσό του κινήτρου, εν αντιθέσει προς τους παραγωγούς κατόχους μεγάλων εγκαταστάσεων, οι οποίοι αποκτούν πρόσβαση στο κίνητρο μέσω της διαδικασίας δημοπρασίας και οι οποίοι μπορούν να εισπράττουν το σύνολο της αγοραίας τιμής.

33. Εξάλλου, κατά το αιτούν δικαστήριο, το επίμαχο μέτρο, καθόσον προβλέπει «εκκαθάριση» προς όφελος του GSE όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη του ποσού του κινήτρου, αντιβαίνει στις οδηγίες 2009/28 και 2018/2001, οι οποίες, κατά το αιτούν δικαστήριο, υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να παρέχουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στη δυναμική της αγοράς προς αποφυγή των στρεβλώσεων που προκύπτουν από την εξάλειψη της δυνατότητας αντίδρασης των παραγωγών στις διακυμάνσεις της ζήτησης, ενώ εν προκειμένω, λόγω του αρνητικού κινήτρου, οι παραγωγοί που είναι δικαιούχοι του κινήτρου μέσω εγγραφής στο μητρώο δεν έχουν συμφέρον να ανταποκριθούν στην εν λόγω δυναμική της αγοράς.

34. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιτίθενται οι αρχές που διατυπώνονται στο άρθρο 3 της οδηγίας [2009/28] και στο άρθρο 4 της οδηγίας [2018/2001] σε εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο εθνικού καθεστώτος παροχής κινήτρων, προβλέπει, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι παραγωγοί πωλούν την ενέργεια στην ελεύθερη αγορά, τιμή ενθάρρυνσης με την οποία διασφαλίζεται ελάχιστη τιμή, η οποία αποτελεί ταυτόχρονα μέγιστη τιμή δυνάμει μηχανισμού εκκαθάρισης–επιστροφής των ποσών που υπερβαίνουν την αξία του κινήτρου όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από αυτή (το λεγόμενο αρνητικό κίνητρο), επιπλέον δε ο μηχανισμός διακανονισμού εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση που ο παραγωγός ο οποίος πωλεί την ενέργεια στην ελεύθερη αγορά αποκτά πρόσβαση στο κίνητρο μέσω εγγραφής στο οικείο μητρώο και όχι και σε περίπτωση που αποκτά πρόσβαση σε αυτό μέσω συμμετοχής σε διαδικασία δημοπρασίας;»

35. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η Tiberis, ο GSE, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίες παρέστησαν επίσης στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 7ης Νοεμβρίου 2024.

IV. Ανάλυση

A. Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

36. Προτού υπεισέλθω στην εξέταση του προδικαστικού ερωτήματος, πρέπει να τοποθετηθώ επί των ενστάσεων απαραδέκτου που προβάλλουν ο GSE και η Ιταλική Κυβέρνηση.

37. Αφενός, ο GSE υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη διότι δεν πληρούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, καθότι η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει τα απαραίτητα πραγματικά και νομικά στοιχεία για να μπορέσει το Δικαστήριο να δώσει χρήσιμη απάντηση στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα[10].

38. Αφετέρου, η Ιταλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο διότι το επίμαχο μέτρο συνιστά υφιστάμενη ενίσχυση η οποία έχει εγκριθεί προηγουμένως από την Επιτροπή με την απόφαση έγκρισης. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να επέμβει όσον αφορά το εύρος της επίμαχης ενίσχυσης, εκτός εάν η ενίσχυση επαναχαρακτηριστεί ως «νέα ενίσχυση», η οποία θα αντιβαίνει, όμως, στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το οποίο απαγορεύει τη χορήγηση νέων ενισχύσεων που δεν έχουν κοινοποιηθεί προηγουμένως στην Επιτροπή και εγκριθεί από αυτήν. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα ουδόλως σχετίζεται με την υπόθεση της κύριας δίκης και έχει αμιγώς υποθετικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι, ανεξαρτήτως της απάντησης που μπορεί να δοθεί σε αυτό, η αίτηση της Tiberis δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να γίνει δεκτή, λόγω της αντίθεσής της προς το άρθρο 108 ΣΛΕΕ.

39. Προκαταρκτικώς, όσον αφορά το παραδεκτό των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή, το δε Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί επ' αυτών[11]. Το Δικαστήριο δύναται να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβληθεί από εθνικό δικαστήριο όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία κανόνα της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί[12]. Ως προς το τελευταίο σημείο, η ανάγκη να δοθεί ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο απαιτεί, όπως υπογραμμίζεται στο άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, να προσδιορίζει το δικαστήριο αυτό το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις αναφερόμενες

[10] Όσον αφορά το πραγματικό πλαίσιο, ο GSE υποστηρίζει ότι από την απόφαση περί παραπομπής δεν καθίσταται κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο η Tiberis απώλεσε αύξηση των εσόδων της, δεδομένου ότι η επίμαχη εθνική ρύθμιση της παρείχε τη δυνατότητα να καταστήσει αποδοτική την επένδυσή της και να πωλεί ενέργεια στην ελεύθερη αγορά. Κατά τον GSE, το αιτούν δικαστήριο παρέλειψε επίσης να διευκρινίσει ότι η Tiberis είχε την ευχέρεια να καταγγείλει ανά πάσα στιγμή τη σύμβαση που συνήψε με τον GSE, με προειδοποίηση 60 ημερών, χωρίς υποχρέωση επιστροφής του κινήτρου που είχε λάβει έως την ημερομηνία καταγγελίας, καθώς και να επισημάνει ότι, για τις εγγεγραμμένες στο μητρώο εγκαταστάσεις, η εθνική ρύθμιση προβλέπει υψηλότερα κίνητρα, τα οποία τις προφυλάσσουν από τις διακυμάνσεις της αγοράς. Εξάλλου, κατά τον GSE, η απόφαση περί παραπομπής δεν εκθέτει επαρκώς το νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, καθότι δεν γνωστοποιεί με σαφήνεια στο Δικαστήριο το πλαίσιο του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, με αποτέλεσμα να μην αποδεικνύεται η ύπαρξη ενδεχόμενης παραβίασης του δικαίου της Ένωσης.

[11] Πρβλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret (C-652/22, EU:C:2024:910, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[12] Πρβλ. απόφαση της 16ης Μαΐου 2024, INSS (Άδειες μητέρας μονογονεϊκής οικογένειας) (C-673/22, EU:C:2024:407, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

στα πραγματικά περιστατικά υποθέσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα [13]. Εντούτοις, λόγω του πνεύματος συνεργασίας που πρυτανεύει στις σχέσεις μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας, η έλλειψη ορισμένων προγενέστερων διαπιστώσεων του αιτούντος δικαστηρίου δεν έχει κατ' ανάγκην ως αποτέλεσμα το απαράδεκτο της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως εάν το Δικαστήριο εκτιμά, παρά τις ελλείψεις αυτές, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που προκύπτουν από τη δικογραφία, ότι είναι σε θέση να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο [14].

40. Εν προκειμένω, τα επιχειρήματα που προέβαλε ο GSE σχετικά με το απαράδεκτο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως μπορούν να απορριφθούν ευχερώς βάσει της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου που υπομνήσθηκε στο προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων. Συγκεκριμένα, οι προβαλλόμενες παραλείψεις στο πραγματικό και νομικό πλαίσιο, ακόμη και αν αποδεικνύονταν, δεν είναι ικανές να εμποδίσουν το Δικαστήριο να απαντήσει στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα [15].

41. Αντιθέτως, το ζήτημα που εγείρει η Ιταλική Κυβέρνηση, σχετικά με το κατά πόσον η απόφαση έγκρισης είναι λυσιτελής στο πλαίσιο της κύριας δίκης, πρέπει να εξεταστεί επισταμένως, μεταξύ άλλων, διότι δεν αποκλείεται να μπορεί να καταστήσει απαράδεκτη την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως (ή, τουλάχιστον, να ασκήσει επιρροή στη ζητηθείσα ερμηνεία).

42. Συναφώς, επισημαίνεται ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο ουδόλως μνημονεύει την απόφαση έγκρισης, τούτο δεν αρκεί αυτό καθεαυτό ώστε να θεωρηθεί ότι η απόφαση έγκρισης δεν ασκεί καμία εν προκειμένω επιρροή και να απορριφθούν άνευ ετέρου οι ενστάσεις της Ιταλικής Κυβέρνησης σχετικά με το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Συγκεκριμένα, το τεκμήριο λυσιτέλειας του πραγματικού και νομικού πλαισίου που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο δεν έχει την έννοια ότι το Δικαστήριο δεν πρέπει να λάβει υπόψη τέτοια απόφαση, ιδίως όταν είναι κρίσιμη για την επίλυση υπόθεσης που υποβάλλεται στην κρίση του, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να δώσει χρήσιμη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο εν προκειμένω, δεδομένου, αφενός, ότι δεν αμφισβητείται ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη ιταλικό καθεστώς ενισχύσεων καλύπτεται από την απόφαση έγκρισης και, αφετέρου, ότι η Tiberis υπήρξε όντως μια από τις επιχειρήσεις δικαιούχους του εν λόγω καθεστώτος ενισχύσεων.

43. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων και μολονότι δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να θεωρηθεί απαράδεκτη [16], προτείνω στο Δικαστήριο, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, το προδικαστικό ερώτημα να αναδιατυπωθεί υπό την έννοια ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι δεν δύναται ένα εθνικό δικαστήριο να προβεί σε εκτίμηση της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου με το

[13] Πρβλ. απόφαση της 8ης Ιουνίου 2023, Prestige and Limousine (C-50/21, EU:C:2023:448, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[14] Πρβλ. απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2023, Tüke Busz (C-391/22, EU:C:2023:892, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[15] Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο δεν παραπέμπει στην απόφαση έγκρισης της Επιτροπής, ο GSE τη μνημονεύει ρητώς με τις γραπτές παρατηρήσεις του, όχι για να τεκμηριώσει την προβληθείσα ένσταση απαραδέκτου, αλλά για να υποστηρίξει ότι, σε περίπτωση που η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κριθεί παραδεκτή, η εθνική ρύθμιση για τη θέσπιση του επίμαχου καθεστώτος ενίσχυσης δεν θα είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης, στο μέτρο που εγκρίθηκε προηγουμένως από την Επιτροπή.

[16] Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret (C-652/22, EU:C:2024:910), το Δικαστήριο έκρινε απαράδεκτη την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, εκτιμώντας ότι η ερμηνεία των διατάξεων οδηγιών που ζήτησε το αιτούν δικαστήριο ουδόλως μπορούσε να είναι λυσιτελής για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης (για τον λόγο ότι οι οικονομικοί φορείς τρίτης χώρας η οποία δεν έχει συνάψει διεθνή συμφωνία με την Ένωση σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις δεν μπορούν να αξιώσουν να τύχουν ίσης μεταχείρισης στον συγκεκριμένο τομέα). Βλ., μεταξύ άλλων, σκέψεις 67 έως 69 της εν λόγω απόφασης.

άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 και το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, όταν ο εν λόγω μηχανισμός περιλαμβάνεται σε καθεστώς κρατικών ενισχύσεων που έχει εγκριθεί προηγουμένως από την Επιτροπή.

Β. Επί της αρμοδιότητας του αιτούντος δικαστηρίου να εκτιμήσει τη συμβατότητα του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου προς τις οδηγίες 2009/28 και 2018/2001

44. Υπενθυμίζεται, κατά πρώτον, ότι η εφαρμογή των κανόνων της Ένωσης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων στηρίζεται στην υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ, αφενός, των εθνικών δικαστηρίων και, αφετέρου, της Επιτροπής και των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, στο πλαίσιο της οποίας καθένα εκ των οργάνων αυτών ενεργεί σύμφωνα με τον ρόλο που του έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, όπως προκύπτει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να διατάσσουν όλα τα γενικά ή ειδικά μέτρα που είναι κατάλληλα για να διασφαλιστεί η εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης και να απέχουν από τη λήψη μέτρων ικανών να θέσουν σε κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης, απέχοντας από την έκδοση αποφάσεων που έρχονται σε αντίθεση με απόφαση έγκρισης [17].

45. Εξάλλου, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο του θεσπισθέντος από τη Συνθήκη συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, τα εθνικά δικαστήρια και η Επιτροπή διαδραματίζουν ρόλους που είναι συμπληρωματικοί, αλλά διακριτοί [18]. Συγκεκριμένα, ενώ η εκτίμηση της συμβατότητας μέτρων ενίσχυσης προς την εσωτερική αγορά υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης [19], τα εθνικά δικαστήρια μεριμνούν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών σε περίπτωση παράβασης της προβλεπόμενης στο άρθρο 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ υποχρέωσης προηγούμενης κοινοποίησης των κρατικών ενισχύσεων στην Επιτροπή [20].

46. Επισημαίνεται, συναφώς, ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, εάν, στο πλαίσιο της εφαρμογής καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων η συμβατότητα του οποίου προς την εσωτερική αγορά έχει διαπιστωθεί από την Επιτροπή, επιτρεπόταν σε εθνικό δικαστήριο να αποφανθεί και αυτό επί της συμβατότητας του καθεστώτος προς την εσωτερική αγορά, τούτο θα είχε ως συνέπεια, κατ' ουσίαν, να απονεμηθεί στο εν λόγω δικαστήριο η εξουσία να υποκαταστήσει με τη δική του εκτίμηση εκείνη της Επιτροπής και, επομένως, να σφετερισθεί αποκλειστικές αρμοδιότητες της Επιτροπής όσον αφορά την εκτίμηση της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς την εσωτερική αγορά [21].

17 Πρβλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, PGE (C-574/14, EU:C:2016:686, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

18 Βλ. απόφαση της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds (C-598/17, στο εξής: απόφαση A-Fonds, EU:C:2019:352, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

19 Ωστόσο, οι εκτιμήσεις που ενδεχομένως συνάγονται εμμέσως από απόφαση του εν λόγω θεσμικού οργάνου στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων δεν δεσμεύουν καταρχήν τα εθνικά δικαστήρια σε περίπτωση διαφοράς όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία δεν έχει σχέση με τη συμβατότητα της ενίσχυσης με την εσωτερική αγορά (πρβλ. απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2024, NFŠ, C-28/23, EU:C:2024:893, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

20 Βλ., συναφώς, απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Τα εθνικά δικαστήρια, εφόσον διαπιστώσουν την προβαλλόμενη από τους διαδίκους παράβαση της υποχρέωσης που απορρέει από το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, οφείλουν να συνάγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιό τους, όλες τις συνέπειες, χωρίς, ωστόσο, οι αποφάσεις τους να περιέχουν εκτίμηση του συμβατού των ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά, εκτίμηση για την οποία αποκλειστικά αρμόδια είναι η Επιτροπή υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 23ης Απριλίου 2002, Nygård, C-234/99, EU:C:2002:244, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

21 Πρβλ. απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, PGE (C-574/14, EU:C:2016:686, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47. Κατά δεύτερον, διευκρινίζεται ότι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι ένα εθνικό δικαστήριο είναι αρμόδιο να κρίνει το συμβατό των όρων εφαρμογής καθεστώτος ενισχύσεων προς τις έχουσες άμεσο αποτέλεσμα διατάξεις της Συνθήκης, πέραν των διατάξεων περί κρατικών ενισχύσεων, μόνον εάν οι εν λόγω όροι είναι δυνατό να εκτιμηθούν μεμονωμένα και, ενώ αποτελούν μέρος του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων, δεν είναι εντούτοις αναγκαίοι για την πραγματοποίηση του σκοπού του ή για τη λειτουργία του[22]. Αντιθέτως, οι όροι χορήγησης μιας ενίσχυσης ενδέχεται να συνδέονται τόσο άρρηκτα με το αντικείμενό της ώστε να μην μπορούν να εκτιμηθούν μεμονωμένα, οπότε το ζήτημα του αν επηρεάζουν το συμβατό ή το μη συμβατό της ενίσχυσης στο σύνολό της πρέπει κατ' ανάγκην να εκτιμάται μέσω της διαδικασίας του άρθρου 108 ΣΛΕΕ[23].

48. Συγκεκριμένα, έχοντας διαπιστώσει στην πρόσφατη υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση A-Fonds[24], ότι μια από τις προϋποθέσεις που προέβλεπε το επίμαχο στην υπόθεση εκείνη καθεστώς ενισχύσεων (ήτοι η προϋπόθεση περί εγκατάστασης) συνδεόταν άρρηκτα με το καθεστώς ενισχύσεων, υπό την έννοια ότι ήταν αναγκαία για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία του εν λόγω καθεστώτος, το Δικαστήριο έκρινε ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτρέπει σε εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει αν τέτοια προϋπόθεση συνάδει με την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων και ότι εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί, κατά μείζονα λόγο, να συναγάγει τις συνέπειες τυχόν παραβιάσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων. Το Δικαστήριο κατέληξε, επομένως, στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν αναγκαίο να απαντήσει στο ερώτημα όπως του είχε υποβληθεί[25].

49. Εν προκειμένω, παρατηρώ ότι το αιτούν δικαστήριο βρίσκεται αντιμέτωπο με προβληματική παρεμφερή με εκείνη την οποία εξέτασε το Δικαστήριο με την απόφαση A-Fonds, μολονότι η τελευταία εκδόθηκε σε διαφορετικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, εν αντιθέσει προς το πλαίσιο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση A-Fonds, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο διευκρινίσεις σχετικά με τη συμβατότητα του επίμαχου μηχανισμού όχι προς την εσωτερική αγορά υπό το πρίσμα των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων ή άλλων διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου, αλλά προς ορισμένες διατάξεις του παράγωγου δικαίου, ήτοι των οδηγιών 2009/28 και 2018/2001, χωρίς οποιαδήποτε μνεία στην απόφαση έγκρισης που εξέδωσε προηγουμένως η Επιτροπή.

50. Εντούτοις, ανεξαρτήτως των ανωτέρω διαφορών, φρονώ ότι η συλλογιστική που το Δικαστήριο εφάρμοσε στο πλαίσιο της προμνησθείσας απόφασης πρέπει να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση και, ως εκ τούτου, το Δικαστήριο πρέπει να κρίνει ότι το αιτούν δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου προς τις οδηγίες 2009/28 και 2018/2001 για τους λόγους που θα εκθέσω κατωτέρω.

[22] Πρβλ. αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1977, Iannelli & Volpi (74/76, EU:C:1977:51, σκέψη 14), και της 23ης Απριλίου 2002, Nygård (C-234/99, EU:C:2002:244, σκέψη 57).

[23] Πρβλ. απόφαση A-Fonds (σκέψεις 47 και 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., επίσης, διάταξη της 24ης Ιουλίου 2003, Sicilcassa κ.λπ. (C-297/01, EU:C:2003:416, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), με την οποία διαπιστώνεται το απαράδεκτο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, στο πλαίσιο της οποίας εθνικό δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του συμβατού κρατικής ενίσχυσης ή καθεστώτος ενισχύσεων προς την εσωτερική αγορά.

[24] Στην υπόθεση εκείνη, το αιτούν δικαστήριο ζήτησε διευκρινίσεις σχετικά με τη συμβατότητα μεταξύ των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων και των διατάξεων σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις υπό το πρίσμα απόφασης εκδοθείσας από την Επιτροπή στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων. Ειδικότερα, κρίσιμο ζήτημα ήταν η δυνατότητα εθνικού δικαστηρίου να κάνει δεκτό αίτημα επιστροφής του φόρου επί των μερισμάτων των εταιριών που είναι εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες, μολονότι ο εν λόγω φόρος καλυπτόταν από απόφαση της Επιτροπής.

[25] Κατά το Δικαστήριο, η απάντηση που προσήκε στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ήταν ότι τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να εκτιμήσει το συμβατό τέτοιας προϋπόθεσης περί εγκατάστασης προς το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στην περίπτωση που το σχετικό καθεστώς επιστροφής του φόρου επί των μερισμάτων συνιστά καθεστώς ενισχύσεων. Πρβλ., μεταξύ άλλων, απόφαση A-Fonds (σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία καθώς και σκέψεις 49 έως 54).

51. Υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου, τον οποίο αμφισβητεί η Tiberis, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων που θέσπισε η Ιταλική Κυβέρνηση, τη συμβατότητα του οποίου προς την εσωτερική αγορά εξέτασε η Επιτροπή με την απόφαση έγκρισης.

52. Συγκεκριμένα, από την απόφαση έγκρισης προκύπτει ότι, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020, υπό το πρίσμα των οποίων εκτιμήθηκε η συμβατότητα του επίμαχου καθεστώτος ενίσχυσης προς το άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ, η Επιτροπή αξιολόγησε ακριβώς αν το κοινοποιηθέν μέτρο συνιστούσε συγκεκριμένο κίνητρο για την επίτευξη του σκοπού κοινού συμφέροντος που συνίσταται στην προώθηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ειδικότερα όσον αφορά τους ιδιοκτήτες εγκαταστάσεων παραγωγής που αποκτούν πρόσβαση στο κίνητρο μέσω της εγγραφής τους σε μητρώα [26]. Εξάλλου, η απόφαση έγκρισης επιβεβαίωσε τον αναλογικό χαρακτήρα των μέτρων που σχεδίασαν οι ιταλικές αρχές, περιλαμβανομένου του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου, εφόσον ο εν λόγω μηχανισμός περιορίζεται στο αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού προστασίας του περιβάλλοντος [27].

53. Δεύτερον, σημειώνεται ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου που μνημονεύθηκε στα σημεία 47 και 48 των παρουσών προτάσεων προκύπτει ότι, όταν τίθενται υπό αμφισβήτηση όροι ή στοιχεία που είναι αναγκαία για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία του καθεστώτος ενισχύσεων, η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής και των εθνικών δικαστηρίων στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων δεν επιτρέπει στα εθνικά δικαστήρια να εκτιμούν τη συμβατότητα των εν λόγω όρων υπό το πρίσμα άλλων κανόνων πέραν των προβλεπόμενων στο άρθρο 107 ΣΛΕΕ.

54. Εν προκειμένω, το ζήτημα αν το αιτούν δικαστήριο δύναται να εκτιμήσει τον μηχανισμό αρνητικού κινήτρου υπό το πρίσμα των οδηγιών 2009/28 και 2018/2001 εξαρτάται, συνεπώς, από το αν ο εν λόγω όρος του επίμαχου στην κύρια δίκη καθεστώτος ενισχύσεων μπορεί να εκτιμηθεί μεμονωμένα, κατά το μέρος που μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν είναι αναγκαίος για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων. Συναφώς, διευκρινίζεται ότι οι όροι χορήγησης ενίσχυσης είναι αναγκαίοι για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία μιας ενίσχυσης όταν αποτελούν συστατικό ή ουσιώδες στοιχείο της ενίσχυσης και η μη εφαρμογή τους έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της εμβέλειας ή των κύριων χαρακτηριστικών της ενίσχυσης [28].

55. Κατά τη γνώμη μου, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου θα πληρούσε τα κριτήρια που απορρέουν από τη νομολογία που μνημονεύθηκε στο σημείο 48 των παρουσών προτάσεων, δεδομένου ότι, ακόμη και αν δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συστατική προϋπόθεση του επίμαχου στην υπό κρίση υπόθεση καθεστώτος ενισχύσεων, ο εν λόγω μηχανισμός παραμένει εντούτοις ουσιώδες στοιχείο το οποίο συνδέεται άρρηκτα με το καθεστώς ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, όπως προεκτέθηκε στο σημείο 52 των παρουσών προτάσεων, ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου αφορά όχι μόνον έναν εκ των όρων χορήγησης της ενίσχυσης, αλλά

[26] Βλ. τμήμα 3.3.2 της απόφασης έγκρισης και, ειδικότερα, αιτιολογικές σκέψεις 39 και 42, στις οποίες η Επιτροπή διευκρίνισε ότι, χωρίς την ενίσχυση και υπό κανονικές συνθήκες αγοράς, τα έργα που απέκτησαν πρόσβαση στο καθεστώς ενισχύσεων δεν θα ήταν οικονομικώς αποδοτικά και θα είχαν αρνητική καθαρή αξία και ότι, κατά συνέπεια, η ενίσχυση «παρέχει στους δικαιούχους τη δυνατότητα να μεταβάλουν τη συμπεριφορά τους και να επενδύσουν σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» και δημιουργεί «το αναγκαίο κίνητρο για την επίτευξη του σκοπού κοινού συμφέροντος».

[27] Συγκεκριμένα, από την αιτιολογική σκέψη 50 της απόφασης έγκρισης προκύπτει ότι ο μηχανισμός προσαρμογής κρίθηκε κατάλληλος εφόσον η αγοραία τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας υπερβαίνει τους υπολογισμούς των κατευθυντήριων γραμμών, προς αποφυγή των «υπερκερδών» και των «έκτακτων εσόδων του έργου», ήτοι των εσόδων που υπερβαίνουν εκείνα που λήφθηκαν υπόψη κατά την εκτίμηση της αποδοτικότητας του έργου.

[28] Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα H. Saugmandsgaard Øe στην υπόθεση A-Fonds (C-598/17, EU:C:2018:1037, σημείο 81).

επιπλέον συνδέεται άρρηκτα με το εύρος και τον αναλογικό χαρακτήρα της σχετικής ενίσχυσης, που συνιστούν κρίσιμα στοιχεία της εξέτασης της συμβατότητας της ενίσχυσης, εξέτασης που υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής δυνάμει της προβλεπόμενης στα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ διαδικασίας.

56. Στο μέτρο που δεν φαίνεται δυνατή η απομόνωση ενός τέτοιου όρου, ο οποίος παρίσταται αναγκαίος για την πραγματοποίηση του σκοπού και για τη λειτουργία καθεστώτος ενισχύσεων εγκριθέντος από την Επιτροπή, είναι δυσχερώς αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίο ένα εθνικό δικαστήριο θα μπορούσε να συναγάγει τις συνέπειες τυχόν διαπίστωσης της ασυμβατότητας του επίμαχου μηχανισμού προς τις οδηγίες 2009/28 και 2018/2001 χωρίς να μεταβάλει, έστω σε περιορισμένο βαθμό, το εν λόγω καθεστώς ενισχύσεων και χωρίς να θίξει την απόφαση έγκρισης και, επομένως, το κύρος της, ή ακόμη και χωρίς να σφετεριστεί τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, πλήττοντας με τον τρόπο αυτόν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ του εν λόγω θεσμικού οργάνου και των εθνικών δικαστηρίων, λύση η οποία δεν μπορεί να προκριθεί υπό το πρίσμα της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου που μνημονεύθηκε στα σημεία 44 έως 46 των παρουσών προτάσεων.

57. Τρίτον και τελευταίον, διαπιστώνεται ότι, με την έφεση που άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η Tiberis επιδιώκει, στην πραγματικότητα, την τροποποίηση του καθεστώτος ενισχύσεων που εγκρίθηκε προηγουμένως από την Επιτροπή ή, τουλάχιστον, ορισμένων πτυχών του.

58. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, στο πλαίσιο του θεσπιζόμενου από τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ συστήματος ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων, η διαδικασία διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για υφιστάμενες ή νέες ενισχύσεις[29]. Μολονότι οι υφιστάμενες ενισχύσεις μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 108, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, να εφαρμόζονται κανονικά ενόσω η Επιτροπή δεν έχει διαπιστώσει την ασυμβατότητά τους, το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ απαγορεύει τη χορήγηση νέων ενισχύσεων ή την τροποποίηση υφιστάμενων ενισχύσεων οι οποίες δεν κοινοποιήθηκαν προηγουμένως στην Επιτροπή και δεν εγκρίθηκαν από αυτή[30]. Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 1, στοιχείο β′, σημείο ii, του κανονισμού 2015/1589 ορίζει ότι «υφιστάμενη ενίσχυση» αποτελεί κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, ήτοι τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή ή από το Συμβούλιο. Κατά το άρθρο 1, στοιχείο γ′, του ίδιου κανονισμού, ως «νέα ενίσχυση» νοούνται κάθε καθεστώς ενισχύσεων ή κάθε μεμονωμένη ενίσχυση που δεν αποτελεί υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων.

59. Υπογραμμίζεται, εξάλλου, ότι, ενώ οι τροποποιήσεις που πραγματοποιούνται στις υφιστάμενες ενισχύσεις δεν συνεπάγονται αυτομάτως τον επαναχαρακτηρισμό των ενισχύσεων ως νέων ενισχύσεων, ο επαναχαρακτηρισμός αυτός χωρεί όταν οι εν λόγω τροποποιήσεις δεν έχουν καθαρώς τυπικό ή διοικητικό χαρακτήρα αλλά μπορούν να επηρεάσουν την αξιολόγηση της συμβατότητας του μέτρου ενίσχυσης προς την εσωτερική αγορά[31]. Όπως προεκτέθηκε, όμως, στο σημείο 52 των παρουσών προτάσεων, ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου συνιστά ουσιώδες στοιχείο του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων βάσει του οποίου η Επιτροπή εξέτασε τη

[29] Βλ., συναφώς, άρθρο 1, στοιχείο β′, σημείο ii, και στοιχείο γ′, του κανονισμού 2015/1589.

[30] Βλ. απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2021, Eco Fox κ.λπ. (C-915/19 έως C-917/19, EU:C:2021:887, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[31] Πρβλ. απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2021, Eco Fox κ.λπ. (C-915/19 έως C-917/19, EU:C:2021:887, σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

συμβατότητά του με την εσωτερική αγορά. Ως εκ τούτου, τροποποίηση του εν λόγω καθεστώτος ενισχύσεων, όπως η προτεινόμενη από την Tiberis, θα είχε ως συνέπεια τον επαναχαρακτηρισμό του ως νέας και παράνομης ενίσχυσης.

60. Είναι αληθές ότι σε πρόσφατες υποθέσεις, επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση DOBELES HES (C-702/20 και C-17/21, EU:C:2023:1), το Δικαστήριο έκρινε ότι το εθνικό δικαστήριο μπορεί να δεχθεί αγωγικό αίτημα με το οποίο ζητείται η καταβολή ποσού που αντιστοιχεί σε νέα ενίσχυση μη κοινοποιηθείσα στην Επιτροπή υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης προσήκουσας κοινοποίησης της ενίσχυσης στο θεσμικό όργανο, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσής του ως προς αυτήν [32]. Εν προκειμένω, εντούτοις, τέτοιο ενδεχόμενο είναι υποθετικού χαρακτήρα, δεδομένου ότι, αφενός, η Ιταλική Κυβέρνηση δεν εξετάζει το ενδεχόμενο τροποποίησης του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων και, αφετέρου, το εθνικό δικαστήριο δεν ζητεί διευκρινίσεις σχετικά με τέτοιο ενδεχόμενο [33].

61. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο προδικαστικό ερώτημα, όπως αναδιατυπώθηκε, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι δεν δύναται ένα εθνικό δικαστήριο να προβεί σε εκτίμηση της συμβατότητας, προς το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 και το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου ο οποίος προβλέπεται σε υφιστάμενο και προηγουμένως εγκριθέν από την Επιτροπή καθεστώτος ενισχύσεων, σε περίπτωση που ο εν λόγω μηχανισμός συνδέεται άρρηκτα με το καθεστώς ενισχύσεων, υπό την έννοια ότι είναι αναγκαίος για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία του εν λόγω καθεστώτος.

Γ. Επί της συμβατότητας του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού αρνητικού κινήτρου προς το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 και το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001

62. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο δεν συμφωνεί με την ανωτέρω ανάλυσή μου και κρίνει ότι το αιτούν δικαστήριο είναι αρμόδιο να εκτιμήσει τη συμβατότητα του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού αρνητικού κινδύνου προς το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 και το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, θα εξετάσω εν συνεχεία, επικουρικώς, το ζήτημα αν οι προμνησθείσες διατάξεις αντιτίθενται στον συγκεκριμένο μηχανισμό.

63. Με το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν διευκρινίσεις σχετικά με την ερμηνεία των οδηγιών 2009/28 και 2018/2001 προκειμένου να μπορέσει να εκτιμήσει τη συμβατότητα προς τις εν λόγω οδηγίες των όρων εφαρμογής του ιταλικού καθεστώτος παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στο οποίο είχε πρόσβαση η Tiberis. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28, η οποία ίσχυε κατά τον χρόνο θέσπισης του καθεστώτος ενίσχυσης και σύναψης της σύμβασης μεταξύ της Tiberis και του GSE, και το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, η οποία αντικατέστησε την προμνησθείσα οδηγία από την 1η Ιουλίου 2021, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στον μηχανισμό αρνητικού κινήτρου που προβλέπεται στο πλαίσιο του εν λόγω καθεστώτος ενίσχυσης.

[32] Απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2023, DOBELES HES (C-702/20 και C-17/21, EU:C:2023:1, σκέψη 123).

[33] Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, στο πλαίσιο του ενδέκατου προδικαστικού ερωτήματος που υποβλήθηκε στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση DOBELES HES (C-702/20 και C-17/21, EU:C:2023:1, σκέψεις 117 έως 123 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), το αιτούν δικαστήριο ζήτησε ακριβώς να διευκρινιστεί αν το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το άρθρο 2, παράγραφος 1, και το άρθρο 3 του κανονισμού 2015/1589 έχουν την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο μπορεί να δεχθεί αγωγικό αίτημα με το οποίο ζητείται η καταβολή ποσού που αντιστοιχεί σε νέα ενίσχυση μη κοινοποιηθείσα στην Επιτροπή υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης προσήκουσας κοινοποίησης της ενίσχυσης στο θεσμικό όργανο, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσής του ως προς αυτήν.

64. Κατά τη γνώμη μου, το ανωτέρω ερώτημα καλύπτει, στην πραγματικότητα, δύο ζητήματα τα οποία εκτίθενται κατωτέρω. Το πρώτο ζήτημα αφορά το αν οι όροι εφαρμογής του ιταλικού καθεστώτος ενίσχυσης και, ειδικότερα, ο μηχανισμός αρνητικού κινήτρου αντιβαίνουν στις προμνησθείσες διατάξεις των δύο οδηγιών, διότι τα κίνητρα δεν παρέχονται «με βάση την αγορά» και διότι ο επίμαχος μηχανισμός εκκαθάρισης θα μπορούσε επίσης να αποτρέψει ορισμένους δικαιούχους από το να κάνουν χρήση του κινήτρου, κάτι το οποίο θα ήταν, κατά το αιτούν δικαστήριο, αντίθετο προς τους σκοπούς που επιδιώκονται με τις προμνησθείσες οδηγίες. Το δεύτερο ζήτημα αφορά την ύπαρξη ενδεχόμενης δυσμενούς διάκρισης, απορρέουσας από το γεγονός ότι οι όροι πρόσβασης στις κρατικές ενισχύσεις δεν είναι ίδιοι για όλους τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, δεδομένου ότι στον μηχανισμό εκκαθάρισης υπάγονται μόνον οι εγγεγραμμένοι στο μητρώο παραγωγοί [34].

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

65. Είναι σκόπιμο να υπομνησθεί, πρώτον, ότι το καθεστώς ενισχύσεων που θεσπίστηκε με την υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016 προέβλεπε τρία διαφορετικά είδη ενίσχυσης, με βάση διακριτούς μηχανισμούς παροχής κινήτρων, οι οποίοι καθορίζονται ανάλογα με την παραγωγική ικανότητα κάθε εγκατάστασης. Ειδικότερα, τα τρία είδη ενίσχυσης ήταν τα εξής:

– το πρώτο είδος βασιζόταν στη συμμετοχή σε διαδικασία μειοδοτικής δημοπρασίας στην οποία είχαν πρόσβαση οι *μεγάλες* εγκαταστάσεις με παραγωγική ικανότητα άνω των 5 MW. Η ενίσχυση καταβαλλόταν στους δικαιούχους μόνον όταν η ωριαία τιμή ζώνης μειωνόταν κάτω της τιμής ανάθεσης προκειμένου να καλυφθεί η διαφορά μεταξύ των δύο τιμών. Εξάλλου, η τιμή ενθάρρυνσης για τις μεγάλες εγκαταστάσεις ήταν χαμηλότερη εκείνης που ίσχυε για τις μικρές ή μεσαίες εγκαταστάσεις·

– το δεύτερο είδος, το οποίο είχε εφαρμογή στην Tiberis, εφαρμοζόταν στις *μεσαίες* εγκαταστάσεις με παραγωγική ικανότητα από 1 έως 5 MW και προϋπέθετε την εγγραφή στο μητρώο. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός βασιζόταν σε τιμή ανάλογη προς το κόστος του έργου, όπως αυτό εξετιμάτο από την επιχείρηση κατά τον χρόνο σύναψης της αρχικής σύμβασης με τον GSE, εξασφαλίζοντας τοιουτοτρόπως για τον δικαιούχο σταθερή συνολική αμοιβή για την παραγόμενη ενέργεια, η οποία καθιστούσε δυνατή την καταβολή αμοιβής για τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν για την κατασκευή της εγκατάστασης. Ο μηχανισμός προέβλεπε, ειδικότερα, τη χορήγηση ενίσχυσης όταν η ωριαία τιμή ζώνης μειωνόταν κάτω της καθοριζόμενης με υπουργική απόφαση τιμής προκειμένου να αντισταθμιστεί η διαφορά μεταξύ των δύο τιμών. Εντούτοις, εάν η αγοραία τιμή ήταν υψηλότερη της σταθερής τιμής, η επιχείρηση έπρεπε να καταβάλει στον GSE τη διαφορά μέσω του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου·

– το τρίτο είδος αφορούσε μόνον τις *μικρές* εγκαταστάσεις με παραγωγική ικανότητα κάτω του 1 MW και προέβλεπε τη χορήγηση άμεσων ενισχύσεων.

66. Διευκρινίζεται επίσης ότι ένας φορέας εκμετάλλευσης όπως η Tiberis ήταν εξαρχής ελεύθερος να μη συνάψει σύμβαση με τον GSE και, επομένως, να αρνηθεί να υπαχθεί στο αντίστοιχο με την παραγωγική ικανότητά του είδος ενίσχυσης. Η επιχείρηση είχε, εξάλλου, τη δυνατότητα, σε περίπτωση που είχε συνάψει σύμβαση με τον GSE, να καταγγείλει, ανά πάσα στιγμή, τη σύμβαση

[34] Βλ. σημεία 32 και 33 των παρουσών προτάσεων.

και να εξέλθει από το καθεστώς παροχής κινήτρων στο οποίο είχε πρόσβαση έως τότε, ώστε να πωλεί ελεύθερα στην αγορά την παραγόμενη ενέργεια, εκτιθέμενη με τον τρόπο αυτόν στις διακυμάνσεις της αγοράς.

67. Δεύτερον, επισημαίνεται ότι, όσον αφορά το κατά χρόνον πεδίο εφαρμογής των δύο οδηγιών που μνημονεύονται στην απόφαση περί παραπομπής, δεν αμφισβητείται ότι η ενίσχυση την οποία η Tiberis έλαβε δυνάμει της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 εμπίπτει στην έννοια του «καθεστώτος ενίσχυσης», που ορίζεται με πανομοιότυπο τρόπο στο άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο ια', της οδηγίας 2009/28 και στο άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, σημείο 5, της οδηγίας 2018/2001. Υπογραμμίζεται, συναφώς, ότι, μολονότι οι δύο οδηγίες επιτρέπουν στα κράτη μέλη να θεσπίσουν καθεστώτα κρατικών ενισχύσεων υπέρ της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εντούτοις η ευχέρεια αυτή τελεί υπό την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω καθεστώτα είναι συμβατά προς τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων. Συγκεκριμένα, η εν λόγω απαίτηση προκύπτει σαφώς τόσο από το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 όσο και από το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, τα οποία προβλέπουν ότι οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται με την επιφύλαξη της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 108 ΣΛΕΕ [35].

68. Τρίτον, όσον αφορά το κατά χρόνον πεδίο εφαρμογής των δύο οδηγιών, διαπιστώνεται ότι, κατά τον χρόνο έκδοσης της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 και κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης της Tiberis με τον GSE κατ' εφαρμογήν του καθεστώτος ενίσχυσης που προβλέφθηκε με την εν λόγω υπουργική απόφαση, είχαν εφαρμογή μόνον οι διατάξεις της οδηγίας 2009/28, καθότι οι διατάξεις της οδηγίας 2018/2001 τέθηκαν σε ισχύ από την 1η Ιουλίου 2021, με αποτέλεσμα το επίμαχο καθεστώς ενίσχυσης να μπορεί να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα της τελευταίας αυτής οδηγίας μόνον από την εν λόγω ημερομηνία, με την επιφύλαξη των παρατηρήσεων που εκτίθενται στα σημεία 77 έως 79 των παρουσών προτάσεων.

2. Επί της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου με την οδηγία 2009/28

69. Υπενθυμίζεται, προκαταρκτικώς, ότι το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 προβλέπει κατ' ουσίαν, στην παράγραφο 1, ότι κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020 να αντιστοιχεί τουλάχιστον στον εθνικό συνολικό στόχο του, όπως προσδιορίζεται στην εν λόγω οδηγία, στη δε παράγραφο 2, ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα που είναι όντως σχεδιασμένα για να διασφαλίσουν ότι το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ισούται ή υπερβαίνει το μερίδιο που παρατίθεται στην ενδεικτική πορεία που καθορίζεται με την εν λόγω οδηγία. Επιπλέον, στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου διευκρινίζεται ότι, για να επιτύχουν τους στόχους που καθορίζονται στις ανωτέρω παραγράφους 1 και 2, τα κράτη μέλη «μπορούν», μεταξύ άλλων, να εφαρμόζουν καθεστώτα ενίσχυσης.

70. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι από το γράμμα του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 δεν προκύπτει καμία υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίσουν καθεστώτα κρατικών ενισχύσεων για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, δεδομένου ότι η θέσπιση τέτοιων καθεστώτων είναι προαιρετική, ούτε, κατά μείζονα λόγο, προκύπτουν ενδείξεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη πρέπει να σχεδιάσουν τα καθεστώτα ενίσχυσης που ενδεχομένως θα θεσπίσουν. Επομένως, τα κράτη μέλη διαθέτουν περιθώριο εκτίμησης όσον

[35] Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/28 και άρθρο 4, παράγραφος 9, της οδηγίας 2018/2001, καθώς και αιτιολογική σκέψη 18 της τελευταίας αυτής οδηγίας.

αφορά τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη των δεσμευτικών εθνικών στόχων για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές [36], υπό τον όρο της τήρησης των κανόνων της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων [37].

71. Επισημαίνεται ότι, εν πάση περιπτώσει, κανένα στοιχείο από τις πληροφορίες που περιέχονται στην απόφαση περί παραπομπής δεν καταδεικνύει ότι ο μηχανισμός εκκαθάρισης θέτει συγκεκριμένα σε κίνδυνο τις επενδύσεις στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ώστε να γεννώνται αμφιβολίες όσον αφορά τη συμμόρφωσή του προς τους σκοπούς που επιδιώκονται με την οδηγία 2009/28 [38].

72. Κατά συνέπεια, η οδηγία 2009/28, και δη το άρθρο 3 αυτής, δεν αντιτίθεται σε μηχανισμό εκκαθάρισης όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη.

3. Επί της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου με την οδηγία 2018/2001

73. Παρατηρώ, εκ προοιμίου, ότι, μολονότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις σχετικά με τη συμβατότητα του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου προς το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, θα πρέπει κατ' αρχάς να εξακριβωθεί αν η συγκεκριμένη διάταξη έχει εφαρμογή σε καθεστώς κρατικής ενίσχυσης όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο είχε ήδη θεσπιστεί κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της εν λόγω οδηγίας, ή αν η συμβατότητα του επίμαχου μηχανισμού θα πρέπει να εξεταστεί μάλλον υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας το οποίο αποσκοπεί στην προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των δικαιούχων ενισχύσεων που χορηγήθηκαν υπό το κράτος προϋφιστάμενων καθεστώτων, πλην όμως δεν μνημονεύεται ρητώς από το αιτούν δικαστήριο,.

74. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατ' αρχήν, ένας νέος κανόνας δικαίου έχει εφαρμογή από την έναρξη ισχύος της πράξης με την οποία θεσπίζεται και ότι, μολονότι δεν εφαρμόζεται επί των εννόμων καταστάσεων οι οποίες γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν οριστικώς υπό το κράτος του προγενέστερου νόμου, εφαρμόζεται εντούτοις στα μελλοντικά αποτελέσματά τους, καθώς και στις νέες έννομες καταστάσεις. Το πράγμα διαφέρει, υπό την επιφύλαξη της αρχής της μη αναδρομικότητας των νομικών κανόνων, μόνο σε περίπτωση που ο νέος αυτός κανόνας συνοδεύεται από ειδικές διατάξεις οι οποίες καθορίζουν συγκεκριμένα τις προϋποθέσεις διαχρονικής εφαρμογής του [39].

75. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ειδικότερα ότι, αντιθέτως προς τους διαδικαστικούς κανόνες, οι οποίοι εν γένει εφαρμόζονται από την ημερομηνία έναρξης της ισχύος τους, οι ουσιαστικοί κανόνες του δικαίου της Ένωσης πρέπει, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι διέπουν καταστάσεις που έχουν διαμορφωθεί

[36] Συναφώς, επισημαίνεται ότι από τα στοιχεία που η Επιτροπή παρέσχε με τις γραπτές παρατηρήσεις της, τα οποία δεν αμφισβήτησε η Tiberis, προκύπτει ότι η Ιταλική Δημοκρατία υπερέβη τον δεσμευτικό στόχο του ενεργειακού εφοδιασμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας τον οποίο όφειλε να επιτύχει δυνάμει της οδηγίας 2009/28. Επομένως, δεν θα μπορούσε να υποστηριχθεί, από αμιγώς πραγματικής απόψεως, ότι το ιταλικό καθεστώς ενίσχυσης στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές εμπόδισε το συγκεκριμένο κράτος μέλος να επιτύχει τον στόχο του.

[37] Πρβλ. απόφαση της 27ης Ιουνίου 2024, Gestore dei Servizi Energetici (C-148/23, EU:C:2024:555, σκέψη 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[38] Βλ. ανάλυση στα σημεία 83 έως 87 των παρουσών προτάσεων η οποία εφαρμόζεται τηρουμένων των αναλογιών στην οδηγία 2009/28.

[39] Πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψη 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

πριν από την έναρξη της ισχύος τους μόνον εφόσον προκύπτει σαφώς από το γράμμα τους, τους σκοπούς τους ή την οικονομία τους ότι σκοπείται με αυτούς η παραγωγή τέτοιων αποτελεσμάτων [40].

76. Όσον αφορά ειδικότερα τις οδηγίες, κατά κανόνα μόνον οι νομικές καταστάσεις που διαμορφώθηκαν μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο μπορούν να υπαχθούν στο ratione temporis πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Το ίδιο ισχύει κατά μείζονα λόγο για τις νομικές καταστάσεις που γεννήθηκαν υπό το κράτος παλαιότερου κανόνα και εξακολουθούν να παράγουν τα αποτελέσματά τους μετά την έναρξη ισχύος των εθνικών πράξεων που εκδόθηκαν για τη μεταφορά μιας οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς [41].

77. Εν προκειμένω, μολονότι το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001 προβλέπει βεβαίως τη *δυνατότητα* των κρατών μελών να θεσπίζουν καθεστώτα ενίσχυσης για την επίτευξη των στόχων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, η εν λόγω οδηγία δεν διευκρινίζει εντούτοις αν η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται αποκλειστικά και μόνο στα νέα καθεστώτα ενισχύσεων που θεσπίζονται μετά την ημερομηνία μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο ή αν το πεδίο εφαρμογής της καλύπτει επίσης τα υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεων που θεσπίστηκαν πριν από την εν λόγω ημερομηνία [42]. Επισημαίνεται, εξάλλου, ότι, ως διάταξη που καθορίζει τα κριτήρια χορήγησης της ενίσχυσης για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, το άρθρο 4 συνιστά ουσιαστικό κανόνα δικαίου και, επομένως, μπορεί θεωρητικώς να εφαρμοστεί στα υφιστάμενα καθεστώτα ενίσχυσης μόνον όσον αφορά τα αποτελέσματά τους που παράγονται μετά την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, σύμφωνα με τη νομολογία που μνημονεύθηκε στα σημεία 75 και 76 των παρουσών προτάσεων.

78. Επισημαίνεται επίσης ότι το άρθρο 6 της οδηγίας 2018/2001 προβλέπει, στην παράγραφο 1, ότι, με την επιφύλαξη των προσαρμογών που απαιτούνται για τη συμμόρφωση προς τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι το επίπεδο της στήριξης που έχει χορηγηθεί σε έργα ανανεώσιμης ενέργειας και οι συνοδευτικοί όροι δεν αναθεωρούνται κατά τρόπο ο οποίος να επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματα που παρέχονται στο πλαίσιο αυτό ούτε να υπονομεύει την οικονομική βιωσιμότητα των έργων που λαμβάνουν ήδη στήριξη. Επιπλέον, κατά την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, τα κράτη μέλη δύνανται να προσαρμόζουν το επίπεδο της στήριξης σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια, υπό την προϋπόθεση ότι τα κριτήρια αυτά καθορίζονται στο πλαίσιο του αρχικού σχεδιασμού του καθεστώτος στήριξης.

79. Κατά συνέπεια, μολονότι δεν προκύπτει καμία υποχρέωση των κρατών μελών να αναθεωρήσουν τα υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεων ώστε να είναι σύμφωνα προς το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, δεδομένης της σιωπής του νομοθέτη επ' αυτού, τα κράτη μέλη μπορούν να επιφέρουν ελεύθερα τέτοιες τροποποιήσεις, υπό τον όρο, εντούτοις, ότι τηρούν, πέραν των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων, το άρθρο 6 της οδηγίας το οποίο απαγορεύει την

[40] Πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[41] Πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψεις 33 και 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[42] Συναφώς, διαπιστώνεται ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 16 έως 19 της οδηγίας 2018/2001 δεν περιέχουν καμία ένδειξη όσον αφορά το κατά χρόνον πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας.

αναθεώρηση του καθεστώτος ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στα έργα τα οποία λαμβάνουν ενίσχυση κατά τρόπο ο οποίος θα επηρέαζε αρνητικά τα δικαιώματα που έχουν παρασχεθεί και θα υπονόμευε την οικονομική βιωσιμότητα των εν λόγω έργων [43].

80. Μετά τις ανωτέρω διευκρινίσεις, με την ανάλυση που ακολουθεί θα εξετάσω επικουρικώς τη συμβατότητα του μηχανισμού αρνητικού αντικτύπου προς το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, σε περίπτωση που η εν λόγω διάταξη έχει εφαρμογή, όπως εκτιμά το αιτούν δικαστήριο.

81. Όπως και το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28, το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001 προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίσουν καθεστώτα ενισχύσεων για την επίτευξη των στόχων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Εντούτοις, εν αντιθέσει προς το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28, το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001 προβλέπει ρύθμιση και κανόνες περισσότερο δεσμευτικού χαρακτήρα για τα κράτη μέλη κατά την κατάρτιση των καθεστώτων κρατικών ενισχύσεων για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας [44].

82. Όπως επισημάνθηκε στα σημεία 29 έως 31 των παρουσών προτάσεων, από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής προκύπτει, ειδικότερα, ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει, πρώτον, αν ο μηχανισμός εκκαθάρισης παρέχει κίνητρα, κατά το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001, «*με βάση και γνώμονα την αγορά*».

83. Παρατηρώ ότι, εκ πρώτης όψεως, μολονότι το αιτούν δικαστήριο εξέθεσε λεπτομερώς τη λειτουργία του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού εκκαθάρισης, εντούτοις το Δικαστήριο δεν διαθέτει το σύνολο των αναγκαίων στοιχείων για την πλήρη αξιολόγηση του συγκεκριμένου μηχανισμού, την οποία, εν πάση περιπτώσει, αρμόδιο να διενεργήσει είναι το αιτούν δικαστήριο.

84. Επισημαίνεται επίσης ότι, μολονότι το άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001 καθιερώνει, πράγματι, έναν σύνδεσμο μεταξύ των καθεστώτων ενισχύσεων που θεσπίζουν τα κράτη μέλη και των πραγματικών συνθηκών της αγοράς, υπό την έννοια ότι το ύψος της χορηγούμενης ενίσχυσης πρέπει, κατ' αρχήν, να καθορίζεται ανάλογα με τις συνθήκες *που επικρατούν στην αγορά*, εντούτοις η εν λόγω οδηγία αναγνωρίζει ρητώς ότι η ικανότητα των διαφόρων παραγωγών να ανταποκρίνονται στα μηνύματα της αγοράς διαφέρει και εξαρτάται από το μέγεθός τους [45]. Επομένως, τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια όχι μόνον να επιλέγουν μεταξύ διαφόρων ειδών και όρων χορήγησης των ενισχύσεων, αλλά επίσης να περιορίζουν τις διαδικασίες διεξαγωγής διαγωνισμού ή πρόσκλησης υποβολής προσφορών σε συγκεκριμένες τεχνολογίες όταν αυτό είναι απαραίτητο για να αποφευχθούν μη ικανοποιητικά αποτελέσματα όσον αφορά τους περιορισμούς και το κόστος για την ενσωμάτωση στο σύστημα, την ανάγκη επίτευξης διαφοροποίησης του ενεργειακού μείγματος και το μακροπρόθεσμο δυναμικό των τεχνολογιών [46]. Επ' αυτού διαπιστώνεται ότι, στο πλαίσιο της κατάρτισης των καθεστώτων ενίσχυσης, ανεξαρτήτως της

[43] Η ανωτέρω ερμηνεία επιρρωννύεται επίσης από το σημείο 466 των κατευθυντήριων γραμμών 2022, κατά το οποίο η Επιτροπή θα εφαρμόσει τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές για να αξιολογήσει τη συμβατότητα των νέων ενισχύσεων που θα της κοινοποιηθούν μετά την έναρξη ισχύος των κατευθυντήριων γραμμών. Εξάλλου, στο σημείο 468 των ίδιων κατευθυντήριων γραμμών προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη έχουν απλώς τη δυνατότητα να τροποποιήσουν, εφόσον απαιτείται, τα υφιστάμενα καθεστώτα ενισχύσεων προκειμένου να τα εναρμονίσουν με τις κατευθυντήριες γραμμές 2022, χωρίς εντούτοις να υπέχουν τέτοια υποχρέωση.

[44] Ειδικότερα, αφενός, στο άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2018/2001 διευκρινίζεται ότι τα καθεστώτα ενισχύσεων της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σχεδιάζονται κατά τρόπο ώστε να μεγιστοποιείται η ενσωμάτωση της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και να διασφαλίζεται ότι οι παραγωγοί ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ανταποκρίνονται στις τιμές της αγοράς και μεγιστοποιούν τα έσοδά τους από την αγορά. Αφετέρου, στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου προβλέπεται επιπλέον ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ενισχύσεις της ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές χορηγούνται κατά τρόπο ανοικτό, διαφανή, ανταγωνιστικό, οικονομικά αποδοτικό και χωρίς διακρίσεις. Επιπλέον, στις ως άνω διατάξεις, καθώς και στις παραγράφους 5 και 6 του ίδιου άρθρου, παρέχονται ορισμένες διευκρινίσεις και προβλέπονται δυνατότητες εξαίρεσης.

[45] Βλ. αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας 2018/2001.

[46] Βλ., μεταξύ άλλων, άρθρο 4, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2018/2001 καθώς και αιτιολογική σκέψη 19 της ίδιας οδηγίας.

συνεκτίμησης των περιστάσεων και της δυναμικής της αγοράς, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν επίσης υπόψη άλλους σκοπούς που μνημονεύονται στην οδηγία 2018/2001, και δη στο άρθρο 4, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγονται οι στρεβλώσεις στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας, να μεγιστοποιείται η ενσωμάτωση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και να διασφαλίζεται η σταθερότητα των δικτύων.

85. Από το σκεπτικό της απόφασης περί παραπομπής προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί, δεύτερον, διευκρινίσεις σχετικά με την ύπαρξη ενδεχόμενης δυσμενούς διάκρισης λόγω του γεγονότος ότι οι εγκαταστάσεις δυναμικότητας άνω των 5 MW οι οποίες πωλούν στην ελεύθερη αγορά την ηλεκτρική ενέργεια που παράγουν μπορούν να λάβουν ενίσχυση χωρίς μηχανισμό εκκαθάρισης, ενώ τέτοια δυνατότητα δεν παρέχεται στους παραγωγούς, όπως η Tiberis, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο και των οποίων η εγκατάσταση έχει δυναμικότητα από 1 έως 5 MW.

86. Είναι αναγκαίο να υπομνησθεί συναφώς ότι η γενική αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων επιβάλλει να μην αντιμετωπίζονται παρόμοιες καταστάσεις κατά τρόπο διαφορετικό και να μην αντιμετωπίζονται διαφορετικές καταστάσεις καθ' όμοιο τρόπο [47].

87. Όπως προεκτέθηκε, όμως, στο σημείο 54 των παρουσών προτάσεων, το ιταλικό καθεστώς ενισχύσεων που θεσπίστηκε με την υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016 προέβλεπε τρία διαφορετικά είδη ενισχύσεων ανάλογα με τη (μέγιστη) δυναμικότητα κάθε εγκατάστασης, τα οποία βασίζονταν σε διακριτά χαρακτηριστικά και διακριτούς μηχανισμούς παροχής κινήτρων [48]. Ως εκ τούτου, η διαφοροποιημένη μεταχείριση των διαφόρων παραγωγών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας απέρρεε ακριβώς από το γεγονός ότι οι εν λόγω παραγωγοί δεν βρίσκονταν σε παρόμοιες καταστάσεις. Ειδικότερα, όσον αφορά τη διαφοροποίηση του θεσπισθέντος κινήτρου μεταξύ των εγκαταστάσεων παραγωγής που έχουν μετάσχει στη διαδικασία δημοπρασίας και των εγκαταστάσεων παραγωγής που δεν έχουν μετάσχει στην εν λόγω διαδικασία, επισημαίνεται ότι το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων στο οποίο είχε πρόσβαση η Tiberis βασιζόταν σε εγγυημένη σταθερή τιμή με σκοπό την προστασία των μεσαίων επιχειρήσεων από τις απρόβλεπτες διακυμάνσεις της αγοραίας τιμής της ενέργειας και τους παρείχε, με τον τρόπο αυτόν, τη δυνατότητα να ανακτήσουν το ποσό που επενδύθηκε στην κατασκευή της εγκατάστασης διασφαλίζοντας την οικονομική βιωσιμότητα των επενδύσεών τους [49]. Αντιστρόφως, το καθεστώς συμμετοχής στη διαδικασία δημοπρασίας στο οποίο υπάγονταν οι φορείς εκμετάλλευσης κάτοχοι μεγάλης εγκατάστασης (παραγωγής) δεν εγγυόταν καμία ενίσχυση στους εν λόγω φορείς, η δε αμοιβή τους βασιζόταν, κατ' αρχήν, στα έσοδα από τις πωλήσεις στην ελεύθερη αγορά [50].

88. Εξάλλου, όπως υπομνήσθηκε στο σημείο 78 των παρουσών προτάσεων, στο πλαίσιο της εκτίμησης της συμβατότητας του μηχανισμού εκκαθάρισης προς την οδηγία 2018/2001, πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, το οποίο απαγορεύει την αναθεώρηση των καθεστώτων ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στα έργα για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κατά τρόπο ο οποίος θα επηρέαζε αρνητικά τα δικαιώματα που έχουν παρασχεθεί και

[47] Βλ. απόφαση της 14ης Απριλίου 2005, AEM και AEM Torino (C-128/03 και C-129/03, EU:C:2005:224, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[48] Η διαφοροποίηση των μηχανισμών παροχής κινήτρων ανάλογα με την ισχύ της εγκατάστασης προβλέπεται, εξάλλου, ρητώς τόσο στην απόφαση έγκρισης όσο και στην ενότητα 3.3.2.1 των κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020.

[49] Όπως προεκτέθηκε στο σημείο 65 των παρουσών προτάσεων, σκοπός του μηχανισμού παροχής κινήτρων μέσω της «εγγραφής στο μητρώο», στο οποίο είχε πρόσβαση η Tiberis, είναι η διαφύλαξη της ασφάλειας των επενδύσεων μέσω εγγυημένης τιμής ενθάρρυνσης ανάλογης προς το κόστος του έργου την οποία υπέβαλε ο αιτών την ενίσχυση.

[50] Όπως διευκρινίστηκε στο σημείο 65 των παρουσών προτάσεων, η σχετική ενίσχυση καταβαλλόταν στους μεγάλους παραγωγούς μόνον εάν η ωριαία τιμή ζώνης μειωνόταν κάτω της τιμής ανάθεσης προκειμένου να καλυφθεί η διαφορά μεταξύ των δύο τιμών. Επιπλέον, η τιμή ενθάρρυνσης ήταν χαμηλότερη της τιμής που παρεχόταν στους οικονομικούς φορείς που εγγράφονταν στο μητρώο.

θα υπονόμευε την οικονομική βιωσιμότητα των εν λόγω έργων. Εν προκειμένω, όμως, δεδομένου ότι ο επίμαχος στην κύρια δίκη μηχανισμός εκκαθάρισης προβλέφθηκε εξαρχής από την εθνική ρύθμιση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει, ειδικότερα, στο προμνησθέν άρθρο 6, παράγραφος 1.

89. Υπό το πρίσμα της ανωτέρω ανάλυσης, κανένα στοιχείο δεν καταδεικνύει ότι ο επίμαχος στην υπό κρίση υπόθεση μηχανισμός δεν είναι σύμφωνος προς τις προμνησθείσες διατάξεις της οδηγίας 2018/2001.

V. Πρόταση

90. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) ως εξής:

Τα άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ

έχουν την έννοια ότι:

αντιτίθενται σε εκτίμηση, από εθνικό δικαστήριο, της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου, που προβλέπεται σε υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεων, προς το άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, και το άρθρο 4 της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, σε περίπτωση που ο εν λόγω μηχανισμός συνδέεται άρρηκτα με το καθεστώς ενισχύσεων που εγκρίθηκε προηγουμένως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπό την έννοια ότι είναι αναγκαίος για την πραγματοποίηση του σκοπού ή για τη λειτουργία του εν λόγω καθεστώτος.